

Is egy, egyetlen egy dolog ad némi vigaszt: végre is azok közül való vagyok, akikben a hebbeli „ringen” ösztöne, az evolúció képessége és büszkén állíthatom: komoly munkával szerzett tudás is van. Kénytelen vagyok hencegni, hogy némi önbesülés szálljon belém. Ugy-e, megbocsátja? Hálás és tisztelő szerető barátja

Juhász Gyula.

Revolverrel járkálok...

Ugyanebben a hónapban, 31-én nyílt levelezőlapot ezt írja Juhász Gyula tanár úrnak Szegedre:

Kedves jó barátom, szíves érdeklődése mindenél jobban esett; valóban megvigasztalt ebben a szomorú, nietzschétlen időszakomban. Utolsó találkozásunk és levelem óta végtelen sok csapás torlódott össze a fejemben, úgyhogy még napi gépmunkámmal sem végezhettem, amit azelőtt oly pontossággal intéztem el, mint az evést és az alvást. Sok, sok csapás: anyagi gondok, családi egészségtelenségek, vizsgálati skrupulusok, aztán ez a fanyar arcú és szagu ősz, mely rothadt leveleivel csak émelyíti a gyomromat. Hiába, én már nem tudom úgy nézni a természetet, mint ön! A zsebemben egy revolverrel járkálok az üres erdőben: persze soha sincs bátorságom. Nem is lesz, ha valami csoda nem esik meg velem. Nevethet egész bátran, de igaz, amit írok; nevezheti ez írást a nyílt levelezőlapok, vagy vizsgálat előtti filozófus melankóliájának is, még se szégyenlem, hogy megírtam önnek, Zarathustra Gyula. Mert ön az utolsó emberem, az első barátom, kit most könyvekre kérek, írjon még egyszer nekem, kit Mohácsi Jenő oly szubtilisan leköpi vala.

Kosztolányi Dezső.

905 dec. 29-éről ismét egy lap, de ez már Juhász Gyula „tanárjelölt”-ének szól. Néhány sorban egyik új barátja címét tudakolja Kosztolányi. Aztán csönd egészen 907 szeptember 21-ig, akkor „Nagys. Juhász Gyula tanár ur, a máramaroszi-gei főgimnázium ujonnan kinevezett tanára, nyílt lapon, majdnem olvashatatlanul kusza írással ezt az üzenetet kapta Kosztolányitól, de már Budapestről:

Édes Juhász, megleghangu soraira válaszolva, csak annyit írok meg, hogy a Szemlénél holnap intézkedni fogok, hogy a lapot rögtön küldjék. Sokat és nagyon lázasan dolgozom. Alkalmadtán egy hosszabb levelet írok önnek. Egész bizonyosan. Addig is kérem, gondoljon sokat rám, ne csüggedjen, dolgozzon sokat és főleg ne a lapoknak. A régi barátsággal öleli

Kosztolányi.

Előfizetőre van szükségem

Aztán ismét csönd 1907 április 24-ig. Nyílt levelezőlapot akkor ezt írta Budapestről Máramaroszigetre Kosztolányi:

Kedves Juhász Gyula, ifjúkori barátságunkra (nem a mostanira), összhangzó kedvtelésünkre, mint Hamlet mondaná, ha verskötetet adna ki és egyéb zöldségekre: gyűjtsön nekem előfizetőket. Pünkösdre verskötetet adok ki, amint a lapokban is olvashatta. A könyvhöz pedig előfizetőkre van szükségem. Azt hiszem önnek több tisztelője akad Máramaroszigeten, mint nekem, kérem tehát, ne feledkezzék meg a budapesti hónapok szobák penészvirágszemű barátságáról és szeressen ismét öthat előfizető erejéig, úgy, ahogy vagyok, szöröstől-bőröstől, összes erényeimmel és bűneimmel együtt. Számíthatok önre?

Kosztolányi Dezső.

Aki Juhász Gyulát ismerte, gondolhatja, hogy barátjának ezt a kérését nem igen teljesíthette, inkább lelkes kritikát írt a Kosztolányi kötetéről. Erről tanuskodik Kosztolányi május 23-án kelt lapja:

Kedves Juhász Gyula, szeretett barátom, kezeit csókolom a gyönyörű és igaz kritikáért. Ön lát engem, ön szeret engem. Önnek van szeme és igazi baráti szíve. Ön kritikus. Ön poéta. Amit

ön írt, a legszebb mindazok között, amiket eddig össze-vissza firkáltak rólam. Ma egy igen lelkes levelet kaptam Gárdonyi Gézától, akinek szintén elküldtem a kötetemet. A bírálatot a B. N. (Budapesti Napló) nem adhatta le, bár mindenkinek igen tetszett, mert Ady már elküldte a cikkét. Valamelyik nap jön. Én, utólagos engedelmevel, elküldtem az ön gyönyörű kis remekét a Szeged és Vidékének. Csókolja

Kosztolányi Dezső.

A lap szélein még egy sor: »Hogy áll a gyűjtés? Válaszoljon, írjon.«

Babits végleg megharagudott

1907 augusztusában már Szabadkáról ír Juhásznak. Nem lapot, hanem levelet.

Kedves Juhász Gyula, barátom — írja többek között —, engedje meg, hogy ebben a szerencsés hangulatban, amikor részeg vagyok a cigarettától s a feketekávétól, a régi szeretettel szórítsam meg a kezét. Gratulálni akarok ahhoz a zsurnalisztikai működéséhez, mely még az én eltaplósodott lelkemet is tűzbe tudta hozni. Ön nem versgyártó

Kacérkodás Halál önagyságával

Ennek az esztendőnek a nyara — a máramaroszi segédtanárkodás után — tragikus fordulathoz sodorta Juhász Gyula életét. A költő kacérkodni kezdett a halállal. Öngyilkosságot kísérelt meg. Huszonnégy éves volt, lelke Nietzsche és Schopenhauer filozófiájával szivódott tele...

A tragikus kísérlet visszhangja az a zárt levelezőlap, amelyet október 21-én küldött Kosztolányi Budapestről Szegedre kicsit sajnált, kicsit irigyelt barátjának. Ezeket írja benne:

Kedves barátom, engedje meg, hogy a régi szeretettel közeledjek önhez és a régi nyerseséggel szídjam össze, visszaautasítván ama vádakat, amiket ön kedvesen és szeretetreméltóan a fejemhez vágott. Oh az örök semmiben kétszer megfürdött barátom, nincs bennem epé és rosszindulat! Sajnos, nem vagyok rosszhiszemű sem, csak a végtelenség emberlét és pszichológus, sőt ebben az esetben pszihopatólógus vagyok. Igenis hirdetem és hirdetem, hogy önnek szüksége volt egy kis lelki kirándulásra a sötét vizek felé és ezt joga van megtennie mindenkor, valahányszor kedve szotytyan kacérkodni. Halál önagyságával. Ez az a szent póz, a szükségszerű, a leigázó, mely több, mint a természetesség. Ez Wilde affektációja. Ami néhány cinikus kijelentésemet illeti, azt tisztán mások és magam vigasztalására tettem. Akkoriban közel jutottam édesanyjához és hugához és látva igazán emberfölköti szenvedésüket, kissé elkeseredtem s akasztófahumort produkáltam. Arcát talán pár pillanatra Shaw kaján, ördögi fényében láttam felvillanni. Ez az ember — gondoltam — egy nagystilű széhamosságot követ el és a saját koporsóján hág fel a népszerűség ormára... Ez a gondolatom azonban, csak kísértett s ha jól emlékszem, csak Babitsnak beszéltem róla. Mindegy. A fő az, hogy a levelet s ujonnan írt verseit olvasom. Maradjon otthon, egyék, aludjék, pihenjen. Legyen egészséges és erős. Szeresse az életet és szeressen bennünket, akik önt (ha sokszor a fogunkkal is) szeretjük. Írjon a jövőben is olyan verseket, mint a Gaugin-vers, a Maris, a De profundis. A kötetéről hamarosan írok. Eddig sajnos nem kaptam kézhez sem én, sem a redakció s így megkérem, gyorsan juttassa hozzám. Szegedről ugyan magammal hoztam egy példányt, de ezt a budapesti barátaink rögtön szétszedték. Babitsnak pár nap múlva okvetlenül írok s küldök neki egy csomó új, érdekes, modern könyvet. Kimondhatatlanul boldog vagyok, hogy újra szeret. Én úgy érzem, hogy három évvel visszafiatallodtam, mióta Szegeden az ő bűvös közelségébe érhettem. Csak az fáj, hogy ez a nagy poéta végleg megveti a poézist. Kérem, beszéljen a fejével. Kun Józsefet, ha találkozik vele, sokszor üdvözlöm. Nagyon kedves, szimpatikus ember. A kötetjét tehát várom. Küldjön levelet is mellé. Mik a tervei? Meddig marad otthon? Írjon mindenről, ami eszébe

mesterember, ön egy nagy átfogó ember, egy író, akiben meg van a Carlyle által kíván univerzalizáció a zseninek, — ön mindenre és mindenben jó. Végtelen örömet, sok-sok kedves, megindult és derűs percet szerzett nekem ebben a rövid vakációban. Ezek után pedig engedje meg, hogy tiszteletteljes távolból érdeklődjem személye iránt is. Mit ír? Mennyire van a kötet? Mikor találkozhattunk Budapesten s mindenekelőtt, hol foglalt állást ebben az évben?... Babits — sajnos — végleg megharagudott reám. Két hosszú levélben ostromoltam a szívét — hiába. Unalmasnak, nagyónak talál; egyszóval utál és nem kér belőlem. Az életem egyik legnagyobb és legkeserűbb csalódása... Hogy magamról is szóljak: Olaszországban jártam, olasz könyvekben, olasz versekben fürdöm s napról-napra szorgalmas hangyaképen gyarapítom a műveltségemet. Én még mindig a régi vagyok. Csokonaynak, ennek a remek nagy kulturembernek, az első vitézkötéstől és zsiros laposságtól mentes magyarnak képe lebeg előttem. Ha — viszonzásképpen — elküldené a könyve kefelevonátát, boldoggá tenné vele. Verskötetéről hosszan és szépen fogok írni. Önt, valamint Beethoven-játszó hugát igaz szeretettel köszönti

Kosztolányi Dezső.

jut. Édesanyját, kedves hugát köszöntetem, önnek pedig csók és új kedvet kívánok.

Kosztolányi Dezső.

Üzenetek a magyar végekre

Juhász Gyula vergődött, tanárkodott a szomorú magyar végeken, belekapaszkodott a vidék, átfogta lefejtethetetlen polipkarjaival, még a halálba sem menekülhetett belőle, mert öngyilkossági kísérletei rendre meghiusutak; Kosztolányi Dezső pedig gyorsan beérkezett. Már előkelő pesti redakciók dédelgetett tagja, már újságok cégjeles papírain írja leveleit, amelyek egyre szűkszavubbak, egyre sietősebbek, de azért minden sorukból érződik a baráti szeretet melegsége.

— Édes jó barátom — írja A Hét levélpapírjár, dátum nélkül, de valószínűleg 1908-ban — bocsásson meg a multkori illetlen hallgatásomért. Tudja be elfoglaltságomnak, betegségemnek, rengeteg kártyavesztésemnek. Ó drága, ó drága magyar levél. Mennyire szerettem. Magamnál hordtam — esküszöm — és sokat gondoltam rá és magára. Hígyje el, nekem itt keserves harcaim vannak a magyarságomért és a magyarságom miatt. Másként is mulasztást követtem el. Gömöri már egy héttel ezelőtt megkért, hogy írjak magának, a kötetének ügye rendben van, legközelebb jön, csak küldje be minél előbb. Könyvét bizonyos grandezzaival adja ki. Tizen irnak eléje jegyzeteket Juhász Gyuláról. Többek közt én is. Ne csüggedjen édes. Mindenki szereti, becsüli, imádja. Talán sikerül egy akciót indítanom a Világban is, hogy felkerüljön. Csak minél előbb küldje a kötetét...

Ölel

Kosztolányi Dezső.

1909 július 9-i Kelettel ezt a levelet kapta Juhász Gyula:

— Kedves, régi, régi barátom. Végtelenül megörültem levelének és önnek és igazán szépeket, nagyon szépeket gondoltam önre és rólam, a mi régi barátságunkról, melyet rövid időre kicsi, nagyon kicsike emberek zavartak fel. Nekem nincs senkim. Allitól zseni vagyok és híres író, de úgy élek, mint egy kutya. Egy ember nélkül. Egy biztató szó nélkül. Minden remény nélkül. Ilyenkor — mondták — legerősebb az ember. De hígyje meg: legboldogtalanabb. Fogadja tehát baráti jobbot! A régi, régi szeretettel. És kérem, írjon gyakran. Nyomban válaszolni fogok. (Ilyen elhagyottságban élek, hogy vágyom a levelezésre!) — A könyvem, a B. E.-t (Boszorkányos esték, Novelláskötet.) elküldtem önnek nagyváradi címére.